

Skinner og Hobbes' kunstige suverene person som velordnet suverenitet

DAG ERIK BERG
Universitetet i Bergen

«Hobbes is a very tricky and difficult partner» (Williams 1996: 233)

Denne artikkelen fokuserer på Quentin Skinners fremstilling av et avgjørende anliggende i Hobbes' politiske filosofi, at suverenen er en kunstig person. Hobbes utgjør en hjørnestein for moderne politisk teori. Samtidig representerer hans dramatiske argument, spesielt teorien om naturtilstanden, en konstant provokasjon for demokratisk tenkning, skjønt naturtilstanden gir et misvisende bilde av Hobbes' teori om suverenitet.¹

Et mål med denne artikkelen er å vise hvordan Skinners fremstilling av suverenen som en kunstig person kan klargjøre og eventuelt redefinere bruken av Hobbes i studiet av politikk og internasjonale relasjoner. Hobbes' bidrag består primært i en politisk teori om en representativ orden, ikke en naturtilstand. Det er gjennom Hobbes' løsning på konflikten mellom individene at det institusjonaliseres en suveren, som er en kunstig suveren person. Mitt forslag er at Skinners fortolkning kan underbygge

Takk til *IPs* redaksjon og konsulenter, H. Syse, J. Froestad, A. I. Jansen, T. Ø. Jensen og A. Nyhagen for kommentarer og innspill til denne artikkelen, samt til S. A. Skålevåg, T. Gran, V. Erichsen og T. Knutsen for reaksjoner og kommentarer på et helt tidlig utkast. En særlig takk til N. Gilje for grundige kommentarer på et siste utkast: Jeg har lært mer av dem enn jeg har klart å uttrykke i denne teksten. Artikkelen innhold og mangler er selvsagt fullt og helt mitt eget ansvar.

- 1 Denne artikkelen har ikke til hensikt å diskutere bruken av Hobbes i den betydelige litteraturen i internasjonale relasjoner som sådan. Knutsen (1997) og Malnes (1993) er likevel to ulike eksempler som bekrefter trenden med å sette naturtilstanden i sentrum for å vurdere Hobbes' bidrag til internasjonale relasjoner. Knutsen har en summarisk gjennomgang av kjente hovedpunkter hos Hobbes (1997: 101–106), skjønt hans bok utmerker seg primært med et historisk siktemål. Malnes har derimot gått mye lenger med å anvende Hobbes' naturtilstand for en teoriutvikling om konflikt i internasjonal politikk. Jeg vil ikke diskutere disse her, men etter min mening bør det være klart at fokuset på en alles kamp mot alle i naturtilstanden langt på vei er misvisende. Det sier like mye om etablerte oppfatninger om (og bruk av) Hobbes enn en fremstilling av Hobbes' teori om en suveren statsmakt.

Michael Williams' omtale av Hobbes' teori om en «velordnet suverenitet». Williams har hevdet at det ikke er nødvendig å betrakte Hobbes' perspektiv på internasjonal orden tilsvarende hypotesen om naturtilstanden, dvs. som aktører i konflikt. «Hobbes's Leviathans are not necessarily aggressive toward one another» (Williams 1996: 232). Han mener Hobbes' syn ville være at utgangspunktet for den internasjonale ordenen er formet av velordnede suvereniteter med intern legitimitet. Utgangspunktet for den internasjonale ordenen blir ikke dermed et anarki, men en suveren politisk makt som i prinsippet er disiplinert i kraft av kontrakten (Williams 1996).

Williams' påstand forutsetter imidlertid en nærmere klargjøring av Hobbes' idé om suverenitet og representasjon. Og Skinners presentasjon av Hobbes' suveren gir et nyttig grunnlag for å belyse det som i stor grad er en lite påaktet og likevel avgjørende side ved Hobbes' *Leviathan*. Mitt utgangspunkt er Skinners artikkel «Hobbes and the Purely Artificial Person of the State» (Skinner 2002c: kap. 6, 177–208), som første gang ble publisert i 1999. Her viser Skinner hvordan Hobbes utvikler sin teori om institusjonalisering av suverenitet ved å skille mellom kunstig og naturlig person for således å skape en representativ suveren. Når Hobbes' teori om suverenitet ved institusjonalisering dreier seg om å skape en kunstig person til grunn for maktutøvelsen, er den kunstige suverene personen avgjørende for at dens makt, og handlinger, blir knyttet til borgerne selv.

Det kunstige nivået samsvarer altså med Hobbes' definisjon av at individene er kontraktens forfattere. Slik kan de også identifisere seg med suverenens handlinger som sine egne. Den kunstige suverenen blir dermed en representativ politisk helhet. Suverenen er en *person*, i ordets opprinnelige betydning, som en maske på et teater. På denne måten kan suverenen handle enhetlig på vegne av flere, og representere et mangfold av individer/kontraktforfattere. Hobbes' person er en «talsperson» (Pettit 2008: 56).

Det er flere grunner til at den kunstige suverene personen er uforholdsmessig lite påaktet i omtalen av Hobbes' *Leviathan*. Hobbes har selv noe av skylden, fordi skillet mellom kunstige og naturlige personer var klarere i den engelske enn i den latinske utgaven av *Leviathan*. Det er for øvrig mange andre grunner til at fortolkningene av Hobbes kan bli problematiske. *Leviathan* er et komplekst og dynamisk verk. Det gjelder først og fremst fordi Hobbes' illiberale konklusjon om å etablere en absolutt suveren er bygget på liberale premisser (Macpherson 1962: 1). Dynamikken i *Leviathan* kommer derfor dårlig frem ved primært å forholde seg til hans politisk konservative konklusjoner eller hans naturtilstand. Hobbes argumenterer for en absolutt suveren, men også for naturlover og fred, og han leverer viktige premisser for det som i dag kan omtales som liberale «rettsstatsprinsipper». Ikke alt henger sammen. Koblingen av absolutt suverenitet, kontrakt og naturretten åpner for ulike fortolkninger og for-

skjellige perspektiver av hans filosofi.² Det er uansett viktig å understreke at Hobbes selv introduserer *Leviathan* ved å påpeke hvordan boken plasserer seg i en politisk spenning. Han forklarer at han balanserer mellom dem som henholdsvis ønsker for mye frihet og for mye autoritet. I tillegg har han et abstrakt argument som ikke kan reduseres til de aktuelle politiske synspunktene alene (*Lev.* 1985: 75).

Det er for øvrig rimelig å identifisere Hobbes med den politiske og konstitusjonelle historien i Europa, især den westfalske ordenen fra 1640-årene (Williams 2003: 2), fordi hans argument gav en systematisk støtte for dannelsen av suverene nasjonalstater i Europa etter religionskrigene. Freden i Westfalen fra 1648 ble en modell for at statsmakter betraktes som suverene innenfor et territorielt avgrenset område. At suverenitet er et avgjørende prinsipp for internasjonal organisering av stater fra Westfalen til dagens globalisering, er likevel et empirisk og juridisk anliggende.³ Og den westfalske modellen gir slett ikke et nyttig utgangspunkt for å forstå Hobbes' idé om at suverenen er en kunstig person.

Skinner's fortolkning av den kunstige suverene person kan sees som en utvikling av Gauthiers klassiske bidrag om institusjonalisering av suvereniteten hos Hobbes. Den kanadiske Hobbes-forskeren Gauthier hevdet at «[t]he concept of authorization is Hobbes's enduring contribution to political thought» (1969: 171). Skinner har fulgt opp dette punktet, skjønt han skiller seg skarpt fra Gauthiers seinere spillteoretiske arbeider. Skinner's kjennetegn er en historisk tilnærming til politisk teori i lys av talehandlingsteori og Austins filosofi (1976).⁴

Det er likevel påfallende at Skinner ikke har avklart den normative verdien av den kunstige suverene personen, på tross av at hans fortolkning av institusjonalisering av suvereniteten i praksis fremstiller en demokratisk mekanisme i Hobbes' *Leviathan*. Martinich har ganske riktig omtalt Skinner som noe «ambivalent» når han ikke klargjør hva politisk teori faktisk kan lære av at suverenen er en kunstig person (Martinich 2005: 236). Jeg vil hevde at Skinner's presentasjon på dette punktet nettopp har sine begrensninger for å belyse hva en «velordnet suverenitet» består i uten en nærmere avklaring av de normative mekanismene i Hobbes' *Leviathan*.

-
2. Motsetningene kan tydeliggjøres ved å omtale *Leviathan* som en polyfon tekst «som muliggjør gjensidig uforenlige interpretasjoner» (Gilje, 1989: 191). Det betyr ikke at verket et oppløst, men komplekst og dynamisk. For en kort og effektiv diskusjon av demokratiske og ikke-demokratiske elementer i Hobbes' teori i sammenheng med emnet i denne artikkelen, se Runciman (2009). Martel har på sin side refortolket Hobbes som en radikal demokrat (2007).
 3. Se Howland og White (2009) for en utmerket og aktuell antologi om suverenitet i empiriske prosesser, skjønt med overvekt av eksempler fra Afrika. Se Held et al. (1999: 37 ff) for et overblikk om den westfalske modellen.
 4. Det er allerede en betydelig kommentarlitteratur til Skinner's arbeid. For en sentral og grundig analyse, se Palonen (2003).

Skinners «ambivalens» kan likevel sees i lys av flere faktorer. På den ene siden har han i stadig økende grad betraktet Hobbes som et sentralt problem i tilknytning til dagens liberalisme. Det er nettopp bidragene innenfor denne debatten om republikansk teori og vilkårlig makt som er det bærende temaet i en essaysamling på norsk (Skinner 2009). På den annen side synes Skinner likevel å anvende poeng fra Hobbes også i sammenheng med republikansk teori. I forbindelse med boklanseringen i Oslo hevdet Skinner for eksempel at *representasjon* er en mer avgjørende innfallsvinkel i kritikken av liberalisme enn demokrati (Nilsen 2009). Dette poenget må nettopp sees i lys av hans arbeid med Hobbes' kunstige suveren, som mangler i den norske oversettelsen (2009). Representasjon er et nøkkelord i Skinners fortolkning av Hobbes. Dette perspektivet på suverenitet står i motsetning til absolutt suverenitet, som det også finnes elementer av i *Leviathan*. Martinich argumenterer for det siste, og hevder subjektene fremmedgjøres i kontrakten (2002, 2005, se også Gilje 1989). Skinner gir imidlertid gode grunner for å sette noe av dette i parentes når han fokuserer på den kunstige personen.

Jeg vil i denne artikkelen først presentere Skinners posisjon i den politiske teorien ved å avklare hans bakgrunn, ambisjon og kritiske søkelys på Hobbes' forhold til republikanismen. I andre del knytter jeg an til hans betydelige fortolkning av kjernen i Hobbes' filosofi: Suverenen som en kunstig person. I tredje del diskuterer jeg videre betydningen av det kunstige og det naturlige nivået hos Hobbes. Jeg avslutter først kort med å bemerke betydningen av autoriseringen som det sentrale bidraget fra Hobbes, før jeg diskuterer hva som kan læres av Skinners presentasjon av den kunstige suverene personen når det gjelder Hobbes' bidrag i diskusjonen om en internasjonal orden.

Skinner og politisk teori

Jeg vil her kort fremheve tre kjennetegn ved Skinners perspektiv som også har betydning for hans fortolkning av Hobbes. Det gjelder i hovedsak a) hans konsekvente kontekstualisme som grunnlag for kritikk, b) det språk-teoretiske perspektivet og c) det mindre systematiske grepet på normativ politisk filosofi.

Skinner var student i Cambridge tidlig på 1960-tallet. Han ble med i trenden historiografisk forskningsprogram, etter hvert kalt «Cambridge-skolen», der historikere som John Dunn og J. G. A. Pocock ledet an. Det var et mål at tidligere tiders tekster måtte sees i lys av sin kontekst, og at tidligere tiders moral og politisk tenkning skulle gjøres til gjenstand for en grundig historisk analyse. Peter Lasletts banebrytende historieforskning hadde på denne tiden kastet nytt lys over Lockes *Two Treatises*, og arbeidet

hans imponerte Skinner som student (jf. 1998: 103–04).⁵ Skinner har siden den tiden blitt en ledende representant for Cambridge-skolen. Og han har utmerket seg med å begrunne den historiske tilnærmingen ved å bruke Wittgensteins sen-filosofi, ikke minst Austins språkfilosofi (også kalt «lingvistisk fenomenologi») og talehandlingsteori.

Det er denne språkteoretiske interessen som slår igjennom når han fremhever at Hobbes' suveren er en kunstig person. Et viktig anliggende i talehandlingsteorien er at en uttalelse i større grad bør betraktes som en meningsfull handling fremfor kun å være en påstand om virkeligheten (se Tully og Skinner 1988). Austin synes likevel å være mer aktuell i Skinners historiske arbeid og mindre relevant når det gjelder autorisering enn John Searle. Institusjonalisering av makt i kraft av språket har likhetstrekk med talehandlingsteorier slik Searle har presentert dem i forbindelse med etablering av korporasjoner eller institusjoner ledet av en som er gitt statusen som «sjef» (jf. Searle 2006). Motivasjonen i denne tradisjonen er nettopp språkets skapende kraft for menneskers institusjoner og utpeking av status og makt.⁶

Skinner's betydelige innflytelse innenfor politisk teori er i hovedsak knyttet til hans konsekvente kontekstualisme i studiet av politisk tenkning og ideen om at konteksten avgjør hva en meningsfull handling består i. Det er likevel den abstrakte politiske teorien og dens prinsipper som i stor grad utgjør den relevante horisonten for hans historiske undersøkelser. De overordnede premisene for vestlig, liberal kontraktstenkning kommer tydelig til uttrykk når han for eksempel erklærer at hans ambisjon er å koble konkurrerende tradisjoner som formidler henholdsvis *rettigheter* og *plikter* (Skinner 2002a: viii). Slik sett arbeider han som en praktiker innenfor det Gilje omtaler som det naturrettslige kontraktspadigmet (1989).

Koblingen av rettigheter og plikter er helt sentral for normativ politisk filosofi. Den er karakteristisk for kantiansk politisk filosofi. Til forskjell fra den kantianske filosofien er Skinner's forskning nettopp empirisk, kontekstuell og historisk. Skinner er ikke selv tilhenger av abstrakt eller transcendentale kontraktsmetodikk. Tvert imot, han avviser trender som dagens normative nykantianisme (representert ved Habermas og Rawls) og dens ideelle talesituasjoner (jf. Skinner 2002a: 177). Hans kritiske brodd mot abstrakt politisk teori har til tider vært så skarp at det er vanskelig å se hva han faktisk tilfører normativ politisk teori. Dette gjelder særlig arbeidet om retorikk, som utmerket seg med en overveldende mengde historiske data

5. Laslett korrigerer oppfatningen om at Lockes *Two Treaties* var et forsvar for «the Glorious Revolution» ved å vise til at Locke skrev denne teksten flere år forut i tid. Locke skrev teksten i lys av en bestemt politisk krise da han deltok i radikal parlamentspolitikk tidlig på 1680-tallet (Ball 2007: 352).

6. Se Steinberger (2009) for en analyse av Skinner blant annet i forhold til Searle.

(f.eks. Goodhart 2000; Gauthier 1997),⁷ skjønt ambisjonen har fra første stund vært å klargjøre konteksten for Hobbes' tenkning (jf. 2002a: 87–88).

Selv om Skinner hele tiden har fokusert på kontekst som en strategi for å analysere politisk tenkning og intellektuell historie (Lamb 2009), har det også vært en viss utvikling i arbeidet hans. Dette gjelder særlig en stadig tydeligere kritikk av Hobbes og bidrag til normative refleksjoner i tilknytning til debatten om republikansk teori. Han har i økende grad blitt kritisk til hvordan liberalismen er knyttet til autoritære styringsformer. Bidraget er ikke spesielt systematisk når det gjelder teoribygging, men den republikanske teorien har likevel skapt en klar ramme for hans historiske redegjørelser. Der for eksempel *Reason and Rhetoric* kunne sette tålmodigheten til en filosof på prøve (jf. fotnote 7) er *Hobbes and Republican Liberty* et noe mer disiplinert verk hva gjelder de historiske detaljene. Det er likevel klart at han primært vurderer Hobbes' abstrakte resonnement ut ifra eksterne og historiske virkninger.

Skinner (2008) historiserer Hobbes; han viser hvordan Hobbes stadig raffinerte sitt argument som et tilsvarende til republikanerne, eller det Skinner strengt tatt vil omtale som en «nyromersk» trend. Hobbes' teori fikk etter hvert betydelig innflytelse og ble epokegjørende ved å diskreditere republikanernes teori om frihet (Skinner 2008: 212). Hobbes' skjellsettende definisjon var at frihet er fravær av hindringer. Hobbes refortolket dessuten skillet mellom fri borger og slave, som var sentralt i den nyromerske kritikken av despotiske tendenser i Stuart-monarkiet, ved i stedet å utvikle et argument om at kontraktsforfatterne skulle oppgi sin frihet og underkaste seg en suveren. Skinner har likevel ikke en systematisk kritikk av Hobbes. Han står tvert om i fare for å reprodusere et abstrakt begrep om negativ frihet (se f.eks. Shapiro 2009). At han heller ikke går utenfor den vestlige kontraktsparadigmatiske forståelsesrammen, bekrefter at han ikke har forsøkt å overskride sin egen kontekstualisme, men at den tvert om synes å undergrave en systematisk normativ kritikk.

Kort sagt: Skinners bidrag i debatten om republikansk teori er mer opptatt av Hobbes' virkningshistorie enn å vurdere Hobbes' argument i sin helhet. Og det påfallende er at Skinner sin diskusjon om den kunstige suverene personen heller ikke er primært opptatt av de normative mekanismene i Hobbes' kontrakt.

Når jeg i det videre konsentrerer meg om Skinners artikkel «Hobbes and the purely artificial person of the state» (2002c: 177–208), represen-

7. Gauthier omtalte Skinners *Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes* (1996) med nettopp å påpeke at selv om han var enig i at den historiske konteksten for Hobbes er viktig, så er det ikke nødvendig med en historisk redegjørelse på over 200 av totalt 400 sider for å lære om retorikkens plass i utdannelsessystemet på Hobbes sin tid. Gauthier var altså ikke overbevist om at det egentlig var noen filosofiske implikasjoner fra Skinners mange data for å si noe meningsfullt om Leviathans retoriske karakter (Gauthier 1997: 97).

terer dette delvis et brudd med Skinners historiske og kontekstuelle program. Artikkelen er mer eksegetisk og knyttet til å klargjøre et systematisk anliggende i Hobbes' filosofi. Poenget er uvanlig lite påaktet. Filosofen Utaker synes for eksempel å formidle en utbredt oppfatning om Hobbes ved å omtale ham som en representant for et monarkisk styre (Utaker 2000), men den forståelsen kan forveksle Hobbes' politiske sympatier med den systematiske filosofiske ambisjonen i *Leviathan*.⁸ Skinner viser nyansene i Hobbes' banebrytende resonnement. Hobbes utviklet nemlig sitt argument mot dem som forsvarte monarkiets makt som naturgitt og ubegrenset, dvs. mot dem som blant annet opererte med «naturlige» arverekkefølger. Skillet mellom det naturlige og det kunstige nivået er viktig for Hobbes. Og selv om suverenen i praksis skal være en naturlig person, er grunnlaget i stor grad at suverenen er en kunstig person. Hobbes hadde her liten sans for at politisk makt skal diskuteres tilsvarende spørsmålet om sønnens mulighet til å velge sin far. Skinner viser at Hobbes' ambisjon var å fundere suvereness legitime makt på en helt annen måte (2002c: 204).

Skinner om Hobbes' suveren

Skinner tar utgangspunkt i det han ser som et tydelig paradoks: Selv om *Leviathan* er statsmaskinen som sørger for faktiske/materielle goder for et samfunn, så er staten samtidig en abstraksjon – uten essens (jf. *Lev.* 1985: kap. 31, 395) – som ikke kan gjøre noen ting med mindre det er en person. For å oppklare hvordan dette henger sammen, går Skinner eksegetisk til verks og vil utforske hva Hobbes egentlig mener med at staten er én person («One Person») i *Leviathan*, kap. 17. Personbegrepet er knyttet til et avgjørende anliggende i Hobbes' filosofi: Subjektene stilling som forfatter av kontrakten knytter dem nærmere suverenen enn det vi ellers formidler med begrepet «monark». Når Skinner fokuserer på dette anliggendet i kapittel 16 og 17, er det viktig å understreke at han dermed ikke diskuterer naturtilstanden i kapittel 13 og Hobbes' foregående diskusjon om individet med et absolutt begjær, et resolutt handlingsmønster, frihet og retten til liv. Skinner diskuterer heller ikke naturlovene som Hobbes utvikler i kapittel 14 og 15. Her defineres den første naturloven som det å søke fred. Hobbes hevder at alle lover følger av dette utgangspunktet, fred, og at suverenen er den som best kan ivareta individets rett til liv, snarere enn individene på egen hånd. Når Skinner derimot fokuserer på diskusjonen om den kunstige personen i kapittel 16 og 17, er dette Hobbes' løsning

8. Utaker baserer poenget på Foucaults radikale polemikk. Men Foucault var opptatt av andre og mer historiske tenkemåter med hensyn til Hobbes, og skiller seg således fra den Hobbes som Skinner presenterer her. Se for øvrig diskusjon nedenfor.

på hvordan suveren en kan representere kontraktsforfatterne i teorien om institusjonalisering av suvereniteten.

Den filosofiske motivasjonen som ligger til grunn for Skinners eksegetiske øvelse er håpet om at Hobbes-lesingen kan bidra til å klargjøre litt av den nedarvede teorien om den suverene staten (2002c: 178). Skinners artikkel skiller seg for eksempel fra Strauss i det at den først og fremst er en oppklaring av et spesielt tolkningsproblem hos Hobbes. Strauss' klassiske fortolkning av Hobbes fokuserer på hvordan dennes angivelig humanistiske intensjoner ble etablert i et mer vitenskapelig språk for sikker viten. Skinner betrakter også humanistiske ambisjoner som sentrale for Hobbes, skjønt han er her primært opptatt av koblingen mellom individer og den kunstige suveren en.

For å rekapitulere: Jeg mener at Skinner i artikkelen om den kunstige staten leverer et bidrag til Hobbes-forskningen, samtidig som han belyser en viktig teoretisk arv som også er aktuell for politiske realiteter i dag. Men Skinner leverer primært en fortolkning, et forsøk på klargjøring, og ikke noe systematisk teoretisk bidrag ut over det.

Artikkelen om statens kunstige person skiller seg for øvrig fra bidraget om retorikk ved å være mer orientert mot mer systematiske problemstillinger i Hobbes' tekster. I arbeidet med retorikk er Skinner mer opptatt av å beskrive Hobbes' samtid for å vise hvordan den formet hans argument. I artikkelen om statens kunstige person viser imidlertid Skinner utviklingen av Hobbes' teori om hvordan staten kan sies ikke bare å representere subjektene, men også hvordan statens handlinger kan tilegnes subjektene selv. Bakgrunnen er, igjen, at subjektene er forfatterne av kontrakten.⁹

Skinner er eksemplarisk fortolkende og bruker langt mer tekstgrunnlag enn kapitell 16 i sin fremstilling. Skinner ser dessuten både på utviklingen av autoren¹⁰ som et tiltakende tema i forfatterskapet til Hobbes som sådan, og benytter flere av kapitlene i *Leviathan* selv (særlig den engelske utgaven) til å vise hvordan begrepet om autoren blir en løsning i det teoretiske argumentet. I *Leviathan* fullførte Hobbes en analyse av autorisering som hadde opptatt ham siden *Elements of Law* (Skinner 2002c).

Fokuset er på det Hobbes selv kaller «sovereignty by institution» – institusjonalisering av suverenitet – og ikke om hvordan suvereniteten blir erobret, som er mindre utviklet hos Hobbes selv (se nedenfor). Ved å fokusere på institusjonaliseringen av suverenitet kan vi dermed følge argumentet om (a) koblingen mellom subjekter og suveren en, om (b) hvordan subjektene er ansvarlige for suverenens handlinger og om (c) suverenens forhold til sub-

9. Jean Hampton har effektivt formulert hvordan subjektene selv lager reglene for «the rule-maker», dvs. suveren en (1986: 127), skjønt hennes mer spillteoretiske fremstilling mister den tekstnære dynamikken som Skinners fortolkning evner å få frem.

10. *Autor* er opprinnelig et latinsk ord som betyr forfatter. Se diskusjon av begrepet nedenfor.

jektene som en legitim og ubegrenset makt. Utfordringen her er å etablere en suveren som en gyldig representant for individene, da suverenen kun er suveren hvis og bare hvis den er en gyldig representant – og individene kan underskrive på dens handlinger som sine egne.¹¹ Det er her personbegrepet kommer inn som en løsning for teorien om gyldig representasjon.

Til grunn for Hobbes' tenkning ligger en nominalisme der et navn ikke har noen substans ut over navnet selv. Teorien var viktig i kritikken av den aristoteliske tenkningen om naturlige substanser. Når Hobbes mente at staten ikke hadde noen substans, men et rasjonelt system, var personbegrepet nettopp i samsvar med den nominalistiske tenkingen. Personbegrepet samsvarte altså med ambisjonen om å fremheve det kunstige nivået. *Persona* er det opprinnelig latinske ordet for en teatermaske. Og det var nettopp denne betydningen Hobbes var ute etter når den politiske makten skulle være utgangspunktet for samfunn, sannhet og rasjonalitet. Personbegrepet er dessuten helt avgjørende for den politiske teorien, fordi suverenens handlinger ikke kun skal være gyldige og et resultat av rasjonelle valg; suverenens makt må nemlig også være større enn individenes til sammen. Det gjør Hobbes ved å lage *Leviathan* til en mytisk størrelse («mortal God»),¹²

Grunnlaget for dannelsen av den legitime staten er uansett autorisering, da det er individene som er kontraktens forfattere. Det er fundamentet i *Leviathan*. Det er derfor nyttig å presisere hva som menes med autor og autorisering. På norsk blir «autorisering» brukt i en mer byråkratisk forståelse der for eksempel en utdannet revisor kan få en formell godkjenning for at han har riktige kvalifikasjoner. Hobbes' filosofiske poeng er derimot basert på hans teori om radikalt frie individer. For Hobbes er en «autor» en person som eier sine ord og handlinger. Autoren har ikke bare et eiendomsforhold til sine ord og handlinger, men autoren er også aktør. Når Hobbes så kobler autor til autoritet, handler dermed en aktør med «autoritet». Autorisering blir å gi avkall på sine ord og handlinger til en makt som både binder autoren og representerer dens handlinger (*Lev.* 1985: kap. 16, 218). Det sentrale anliggendet som Skinner utvikler nøye er imidlertid at Hobbes' autorisering er koblet til en helt avgjørende teori om representativ handling.

-
11. Uttrykket «hvis og bare hvis» (HVISS) angir en nødvendig og tilstrekkelig betingelse og betyr at to egenskaper, A og B, alltid opptrer sammen. I *Politikens filosofileksikon* er en nødvendig og tilstrekkelig betingelse illustrert med at prisene (A) alltid stiger når det er inflasjon (B). Det gir ikke mening å skille mellom A og B under slike betingelser, da de opptrer sammen. Det er derimot en nødvendig betingelse for en moped (B) at den har bensin (A) på tanken for å kunne kjøre, og en tilstrekkelig betingelse at man kan kjøre mopeden lovlig ved fylte 16 år (Lübcke 1994: 321). Hobbes' argument er imidlertid av typen HVISS – en uløselig kobling, dvs. som en nødvendig og tilstrekkelig betingelse.
 12. Hobbes benyttet seg dessuten av visuelle strategier for å formidle sitt budskap og Leviathans makt, og var aktivt med i utformingen av bokens kjente forside (Bredkamp 2009).

Det er viktig for Hobbes at

A Multitude of men, are made One Person, when they are by one man, or one Person, Represented; so that it be done with the consent of every one of that Multitude in particular. For it is the *Unity* of the Representer, not the *Unity* of the Represented, that maketh the Person *One* (*Lev.* 1985: kap. 16, 220 – opprinnelig kursivering).

Dette betyr altså at det primære er, for Hobbes, at suveren er én person. Det betyr også at det er underordnet om suveren enten er ett individ eller en forsamling av individer da det primære altså er å «reduce all their Wills, by plurality of voices, unto one Will» (*Lev.* 1985: kap. 17, 227). Hobbes' suveren kan i prinsippet være konstituert av alle. Slik vil man «regjere» seg selv i samsvar med suverenens vilje. Kontrakten hos Hobbes gjør det til en selvmotsigelse om man motsetter seg suveren fordi dennes handlinger egentlig er ens egne. Dette er i hovedsak hva Skinner får poengtert i diskusjonen om suveren som en kunstig person.

En summering: For Hobbes er det altså en nødvendig og tilstrekkelig kobling mellom (A) suverenens makt og (B) representasjon. Suveren eier ikke sin egen suverenitet, som en konge eller imperiemakt. Suveren har en posisjon, en rolle, i kraft av å være representant.

En viktig distinksjon i *Leviathan* er derfor å kunne skille mellom ekte og uekte representasjon, da en uekte representasjon blir falsk og illegitim, og subjektene ville derfor ikke være ansvarlige for suverenens handlinger.

For no man is obliged by a Covenant, whereof he is not Author; nor consequently by a Covenant made against, or beside the Authority he gave.

When the Actor doth any thing against the Law of Nature by command of the Author, if he obliged by former Covenant to obey him, not he, but the Author breaketh the Law of Nature: for through the Action be against the Law of Nature (*Lev.* 1985, kap. 16: 218–219).

Hvis suveren derimot har en legitim representant, så godtar individene suverenens handlinger, og de forplikter seg til ikke å blande seg inn i den politiske makten.

[w]hen the Actor maketh a Covenant by Authority, he bindeth thereby the Author, no lesse than if he had made it himselfe; and no lesse subjecteth him to all the consequences of the same (*Lev.* 1985, kap. 16, 218).

Resonnementet om kontraktens kobling mellom individene, forfatterne, representanten og den politiske aktøren hviler uansett her på at staten er

en kunstig størrelse. At staten er kunstig, utelukker ikke at den ikke er en materiell størrelse. Kunstig betyr her primært at staten er en representant som er juridisk og sosialt anerkjent og dermed er utgangspunktet for en høyst materiell virkelighet. En kunstig person er uansett en aktør som handler på vegne av noen.

Of Persons Artificiall, some what their words and actions Owned by those whom they represent. And then the Person is the Actor; and he that owneth his words and actions, is the AUTHOR: In which case the Actor acteth by Authority» (*Lev.* 1985: kap. 16, 218).

Man er en offentlig person i kraft av en tildelt rolle som representant. Suveren er en kunstig person til forskjell fra en naturlig person. En naturlig person handler i kraft av seg selv og representerer ikke noen offentlig. Et begrep om en naturlig person synes altså ikke å være avgjørende for Hobbes' teori.

Det vesentlige er at suveren skal være den eneste gyldige aktøren, og aktørbegrepet brukes her i sammenheng med den politiske makten. Aktøren er politisk da politikken konstituerer samfunnet. Men Hobbes benytter teateret som en referanse for å fremheve koblingen mellom (politisk) aktør og (kunstig) person. Teaterets betydning for Hobbes er mer upåaktet i spillteoretiske fremstillinger (f.eks. Hampton 1986). Skinner viser blant annet på dette punktet hvordan historisk innsikt beriker den politiske tenkningen.

At personbegrepet har en nøkkelrolle for argument om institusjonaliseringen av den legitime suveren i *Leviathan*, må sees i lys av den opprinnelige betydningen av begrepet. Det har allerede vært fremhevet at ordet *person* betyr maske. Dette latinske ordet har ifølge Mauss vært strukturerende for rettslig tenkning siden romerretten (Mauss 1985: 14). Og Hobbes spiller helt tydelig på personbegrepets opprinnelige betydning. Han støtter seg til Ciceros velartikulerte forståelse av hvordan en person kan representere og handle på vegne av seg selv eller flere. Skinner hevder at Hobbes virker fascinert av Cicero på dette punktet.¹³ Hobbes fremhever dermed den romerske forståelsen av personbegrepet, som maske, og utelukker et tilsvarende gresk uttrykk, som betyr ansikt (*Lev.* 1985: kap. 16, 217). Uttrykket «person» er viktig fordi den generelle handlingsteorien må kunne forklare hvordan en person kan representere noen andre, og å handle i andres navn. Det er viktig for Hobbes å skille mellom naturlig og kunstig person (*Lev.* 1985: kap. 16, 217), og teoriutviklingen benytter seg altså av den siste kategorien.

13. Det virker derfor naturlig at Skinner nettopp har endt opp med å utdype Ciceros ideer om representasjon i forbindelse med Hobbes' teori (Skinner 2005), uten at han dermed har gjort annet enn å utdype Hobbes' teoretiske kontekst ytterligere.

Hobbes hentet elementer fra både teateret og jussen i utviklingen av resonnementet. I jussen var det spørsmål om hvorvidt for eksempel en falsk tekst tilegnes noen; ektheten er viktig for å kunne gjøre noen ansvarlig (Skinner 2002c: 182). Det er imidlertid fra teateret at personbegrepet får en avgjørende funksjon i teorien. Her kan man opptre på vegne av noen, og spille en rolle. Alle vet at vedkommende handler i kraft av en bestemt rolle.

Skinner gjør her en kreativ fortolkning av representasjonsproblemet gjennom en historisk referanse til Hobbes' samtid. Han hevder nemlig at det ble en større bevissthet om en representants kunstige karakter under øvelsene til Shakespeares skuespill «En midtsommernattsdrøm». I dette skuespillet er det en liten gruppe som skal fremføre et skuespill hvor et forelsket par skulle møtes om natten og snakke sammen gjennom en vegg. Problemet var å sette opp en vegg på scenen. Løsningen ble at en av skuespillerne derfor måtte være (representere) veggen. Eksemplet er klart. Det som er mindre klart er relevansen av dette skuespillet for Hobbes. Skinner refererer til dette skuespillet fordi det ble fremført «[b]y the time he [Hobbes] was writing ...» (Skinner 2002c: 181). Dette er altså mindre evidensbasert enn en historisk fortolkning, og er strengt tatt Skinners gjetning.

Eksemplet fungerer uansett opplysende når vi i *Leviathan* leser at en person er det samme som en skuespiller: «both on the Stage and in common conversation; and to Personate, is to Act, or Represent himselfe, or another ... (Lev. 1985: kap. 16, 217). Autoritet innebærer «the Right of doing any Action» i kraft av kontrakten (Lev., 1985: kap. 16, 218). Når forfattere skriver under på en pakt, bindes forfatteren av denne pakten. Og pakten innebærer at det er representanten som nå bærer din rett til å handle – i ens navn (Skinner 2002c: 186). Dette innebærer endelig at forholdet mellom individene og Suverenen er analytisk adskilt, men samtidig uløselig knyttet sammen. Siden multituden er forfatteren av kontrakten – og gir sin rett til å regjere seg selv til en mann eller en forsamling – blir individene i praksis også forfatterne til suverenens handlinger, dvs. personen de har autorisert i staten.

Forfatter og handling er med andre ord uatskillelig i Hobbes' filosofiske system.

For the Covenant made with the Author, is not valid, without his Counter-assurance. But if that so Covenanteth, knew before hand he was to expect no other assurance, than the Actors word; then is the Covenant valid; because the Actor in this case maketh himselfe the Author. And therefore, as when the Authority is evident, the Covenant obligeth the Author, not the Actor; so when Authority is feigned, it obliged the Actor onely; there being no Author but himselfe (Lev. 1985: kap. 16, 219).

En summering: Dannelsen av suverenen gjennom kontrakten var et kritisk spørsmål om en kobling av individuell likhet og politisk makt. Hobbes eliminerte ideer om den naturlige representasjon og monarkistenes ideer om at politisk makt er som forholdet mellom far og sønn. Suverenen er kun en gyldig representant *HVISS* dens opphav, forfatterne av kontrakten, kan underskrive på dens handlinger som sine egne.¹⁴ Koblingen mellom den gyldige suverenen og «alle» må altså sees gjennom personbegrepet. Resultatet er at subjektene, for så vidt som de både er forfattere av kontrakten og subjekter, er uløselig knyttet til suverenens person selv.

Suverenitet, kunstig og naturlig

Den detaljerte fremstillingen av Hobbes' kunstige person ovenfor viser hvordan personbegrepet representerer en helhet, der alle individene inngår som subjekter og forfattere av kontrakten. Den svært tette koblingen mellom enkeltindivider og den overordnede, kunstige personen er fundert på en konsekvent metodologisk individualisme, som innebærer at individene subsumeres i en felles identitet. Helheten består av enkeltdelene. Suverenen kan altså være en, mange eller logisk sett alle, men det er likevel en naturlig person som handler på vegne av mangfoldet, som om det var ens egne handlinger.¹⁵

Det bør imidlertid understrekes at Skinners fortolkning har omhandlet Hobbes' teori om institusjonalisering av suvereniteten. I dette perspektivet er det tydelig at den tette koblingen mellom helhet og del underbygges av hovedpremisset om likhet. Men det vesentlige hos Hobbes synes særlig å være hans skille mellom det naturlige og det kunstige nivået.

Pettit supplerer Skinners fremstilling omtalt ovenfor med å hevde at det naturlige mennesket hos Hobbes må forstås som et svært sosialt vesen (2008: 56). Det avgjørende for Hobbes her er språket, og dermed det «kunstige» nivået. Språket frigjør ikke bare mennesket fra det partikulære, men det er også gjennom språket at mulighetsrommet åpner seg for mennesket. Språket gir en mulighet til å bryte med mekanisk samhandling og å etablere en kontrakt (Pettit, 2008: 62). På denne bakgrunnen fremhever Pettit at den fiktive personen hos Hobbes kan omtales som en «korporativ

14. Jf. fotnote 11.

15. Dagens situasjon om selvbestemt abort kan sette suverenitetsspørsmålet i et annet lys. Mye av retorikken om abort og definisjonene av når fostre blir å forstå som mennesker, bygger på beslutninger om hvem som er innenfor og utenfor menneskeheten. Her er sannheten om når fosteret er å betrakte som et menneske politisk bestemt – da av en, mange eller alle. Den rådende borgerlige oppfatningen blir til syvende og sist prinsipielt suverenens egne handlinger. Empirisk sett blir det likevel enkeltpersoner som tar ansvaret for den allmenngyldige normen, da beslutningen og det følelsesmessige ansvaret bæres av den hvis kropp er gjenstand for aborten.

person», dvs. en person som ikke bare representerer seg selv (slik en naturlig person gjør), men også taler og handler på vegne av noen.

Hobbes synes imidlertid å forkludre det klare skillet mellom naturlige og kunstige personer i kapittel 16 i oversettelsen til den latinske utgaven av *Leviathan* (Ball 2007: 362; Skinner 2002c: 188). Og det er gjerne her at diskusjoner om Hobbes' logiske konsistens kan revurderes mer systematisk. Innvendingene har tradisjonelt knyttet an til i hvilken grad Hobbes blander sosiale/empiriske faktorer med de abstrakte premissene.¹⁶

Det er med andre ord gode grunner til at det er flere innfallsvinkler, ikke bare på grunn av Hobbes' egne tekster, men også fordi Hobbes' ideer er mer sammensatt enn Skinners gjennomgang ovenfor tilsier. Hobbes har teorier både om erobring og institusjonalisering av suveren makt. Foucault mente for eksempel at Hobbes' system altfor lett reduseres til et spørsmål om suverenitet som institusjonalisering, og at spørsmålet er langt mer komplekst enn som så (Foucault 2004: 93). Foucault har gode grunner for å historisere Hobbes for så vidt som Hobbes' system er et svar på andre historiske utfordringer, som krig og erobring. Suverenitet ved institusjonalisering og erobring er to forskjellige innfallsvinkler til suverenitet, den siste er historisk og den første er mer systematisk. Individene preges av frykt i begge situasjoner, men på forskjellige måter. Hobbes hevder at kjennetegnet ved institusjonalisering av suvereniteten er at individene frykter hverandre, ikke den de selv velger. Det primære ved erobret suverenitet er derimot at subjektene frykter suverenen snarere enn hverandre (*Lev.* 1985: kap. 20, 252).

Det er selvfølgelig viktig at selv om Hobbes altså utvikler en systematisk teori om representasjon, så var monarkiet hans preferanse. Slik sett er skillet mellom erobret og institusjonalisert suverenitet ikke så viktig. Skinner har også fremhevet (1998, 2008) at Hobbes' filosofi kan forstås som et tilsvarende til republikansk makt, og til fordel for et monarkisk styre, som angitt ovenfor.

Samtidig er det helt vesentlig å understreke at Hobbes' teori er abstrakt. Det betyr at selv om Hobbes politisk sett navigerer mellom dem som ønsker for mye frihet og dem som ønsker for mye autoritet i datidens konstitusjonelle debatter, så kan ikke argumentet i *Leviathan* reduseres til de politiske synspunktene. Arverekkefølge har for eksempel ikke noen legitimitet i

16. Hobbes' resonnement om naturtilstanden er hypotetisk. Den egentlige drivkraften er ønsket om bevaring av liv, fred og materiell trygghet – forutsigbarhet. Argumentet hviler mer på abstrakte premisser og en metafysikk av materielle legemer i konstant bevegelse enn sosial kompetanse. Til forskjell fra Macintyre (1996), som mente at Hobbes' samfunnskontrakt var ulogisk fordi individene måtte ha sosiale erfaringer forut for kontraktsinngåelsen, hevdet Macpherson (1962) at Hobbes' argument er konsistent fordi tesen om naturtilstanden forutsatte et markedssamfunn der individene er villig til å overgi seg til markedet som en tilstrekkelig overordnet makt (1962: 106). Det synes uansett å være slike metodiske problemstillinger som gjorde at Rawls gjorde kontraktstenkningen enda mer abstrakt, og mer apolitisk.

Hobbes' teoretiske system. Tvert om: Det abstrakte argumentet undergraver ideen om naturlig arverekkefølge (dvs. mot monarkistene) på den ene siden, og Hobbes redefinerer frihet som fravær av hindringer (dvs. mot det nyromerske ideen om fravær fra vilkårlig makt) på den andre siden.

Veiviser og velordnet suverenitet

En sentral lærdom i gjennomgangen ovenfor synes å være at Hobbes' system er effektivt forstått i lys av et språklig eller kunstig nivå, der autoriseringen av suverenens makt viser en konstant, indre dynamikk som skapes av at kontraktforfatterne kan betrakte suverenens handlinger som sine egne. Her er suvereniteten i stadig emning (jf. Fitzpatrick 2009), men altså koblet til representativ handling. Det synes altså å være klart at autoriseringsteorien gir rom for flere, kanskje overraskende analyser om forholdet mellom kontraktsforfatterne, suveren og gyldig individuell handling enn et rent historisk og juridisk fokus gir.

Spørsmålet som da gjenstår er dermed hva man kan lære fra Skinners arbeid om Hobbes' suverenitet når det gjelder internasjonal politikk. Det er avgjørende å understreke at Skinners fremstilling her ikke har knyttet oss til Hobbes' naturtilstand. Utgangspunktet er altså ikke den velkjente tilstanden Hobbes beskriver i kapittel 13 i *Leviathan* der individene lever uten en felles makt og i konstant frykt for strid, fiendskap og en fryktelig død. Det er nettopp denne naturtilstanden som står sentralt i forståelsen av Hobbes i store deler av statsvitenskapen og innenfor feltet internasjonale relasjoner. Skinners utlegging, som har fokusert på kapittel 16 og 17, har derimot omhandlet hvordan suveren er konstituert som en legitim og representativ makt. Spørsmålet om Hobbes' bidrag til internasjonal politikk kan derfor formuleres slik: Hvilken type internasjonal orden følger logisk av Hobbes' teori om institusjonalisering av suverenitet?

Michael Williams besvarer dette spørsmålet med å hevde at Hobbes' leviathanere er «well-ordered sovereignties» (Williams 1996: 229). Disse er ikke nødvendigvis hissige på krig og vold. Med andre ord: Hobbes' stat er i større grad internasjonale aktører i kraft av å være «velordnede suvereniteter» enn krigshissere. Jeg mener Skinners fortolkning av den kunstige suveren nettopp belyser at denne omtalen av Hobbes er troverdig. Hobbes' suveren er en representativ helhet. Konsekvensen av Hobbes' teori er derfor ikke primært at den internasjonale ordenen er anarkisk. Utgangspunktet i Hobbes' teori om suveren makt er tvert imot at kontrakten er en mekanisme som kan regulere og disiplinere staters rolle i den internasjonale ordenen innenfra og skape en ordnet helhet.

Her er det likevel en tvetydighet som er åpenbar i Skinners fremstilling. Tvetydigheten følger i hovedsak av at han fokuserer mest på den del av

Hobbes som gjenspeiler de språkteoretiske elementene i *Leviathan*. Det er ikke like klart i Skinners analyse i hvilken grad en stats legitime handlinger også er rettferdige. Skinners fremstilling om den kunstige suverenen reflekterer i større grad hvordan suverenen er en konsistent, holistisk og språklig konstruksjon enn et spørsmål om rettferdighet, konflikt og fred. Med andre ord: Hvis *Leviathan* er en velordnet suverenitet, så har Skinner i større grad belyst dette som en språklig holisme om representativ handling enn et materielt og normativt anliggende. Og det er på dette punktet at «velordnet suverenitet» er et nyttig uttrykk.¹⁷

Hobbes' sentrale idé er at en absolutt suveren kan skape fred mellom individene, og at dette gav muligheter for en sivilisatorisk utvikling. «Velordnet» er altså et passende uttrykk for å beskrive Hobbes' stat, fordi *Leviathan* egentlig skulle legge grunnlaget for en rasjonell samfunnsutvikling. Hobbes er altså ikke bare rasjonalist fordi han mener individene kan resonnerer seg frem til naturlovene, slik som at alle må søke å skape fred og skape en kontrakt. Ideen er også at suverenen vil kunne garantere for at rasjonalitet og materiell utvikling blir satt i system der samfunnsoppløsning og konflikt ville gjøre dette umulig. Det er altså relativt gode grunner for å betrakte Hobbes' *Leviathan* som en velordnet suveren, der også kontrakten kan fungere som en effektiv mekanisme mot krig.

Det likevel verdt å understreke forbeholdet i Williams' eget resonnement. Han hevdet, som sitert innledningsvis, at «Hobbes's Leviathans are not necessarily aggressive toward one another» (1996: 232). Williams sier altså ikke at Hobbes' leviathanere aldri vil være krigerske. Hobbes' individer er ikke som Lockes gentlemen. Hobbes' hypotetiske naturtilstand er tvert imot en permanent mulighet. Med andre ord: Hobbes' pessimistiske individsforståelse skaper en konstant skepsis; det er et element i hans normative mekanismer og er avgjørende for forslaget om absolutt suverenitet. Han manglet en kosmopolitisk teori, slik som Kant, men det betyr ikke at teorien om naturtilstandens konflikter er Hobbes' eneste teoribidrag til internasjonale relasjoner.

Et hovedproblem er likevel at både Skinner og Williams ikke tilstrekkelig belyser hva de normative ressursene i Hobbes' system kan være, og som vil være relevant for å regulere en internasjonal orden. At suverenens handlinger også må være legitime i forhold til en befolkning som krever beskyttelse av liv og fravær av vold, blir kun en generell påstand om hovedmekanismen for det internasjonale perspektivet en *Leviathan* vil ha. Hobbes har selv lite konkret å bidra med når det gjelder internasjonale forhold.

17. Ordet «velordnet» minner riktignok om Rawls, som har en fyldigere og mindre kontroversiell normativ teori enn Hobbes. Ordvalget kan slik sett betraktes som Williams' retoriske omskrivning for å avdramatisere Hobbes, skjønt han gjør det for å unngå forståelsen om at Hobbes' teoriunivers består av anarki alene.

Han tenkte i lys av reformasjonstiden. Han favoriserte nasjonalstater, holdt med Martin Luther og var negativ til den romerske katolisismen. En overnasjonal Leviathan var ikke et relevant spørsmål. Men der Skinner fremhever representativ handling, er Williams opptatt av å bekjempe forestillingen om at anarkiet er Hobbes' bidrag til internasjonal politikk. Begge har gode grunner.

Skinner har likevel ikke fullstendig gjort rede for *Leviathans* normative karakter – og hans bidrag er slik sett ganske riktig «ambivalent». Han ønsker på den ene siden å revitalisere republikanismens verdier som Hobbes bekjempet. Han har dessuten vist tydelig hvordan Hobbes forvandlet det nyromerske skillet mellom borger og slave til å bli et valg mellom frihet og underkastelse av en absolutt suveren. På den andre siden studerer Skinner i praksis Hobbes' teori om representativitet som et demokratisk perspektiv. Han kunne likevel gått lenger i sin diskusjon om de normative sidene og klargjort i hvilken grad han tar Hobbes' representasjonsteori og autorisering for gitt. En mer eksplisitt diskusjon av naturlovene ville ha belyst flere viktige problemstillinger til grunn for Hobbes' teori om den representative suverenen. En sammenlikning mellom Hobbes med Carl Schmitt gir mening for en slik presisering av hva en «velordnet suverenitet» egentlig representerer i Hobbes' system. Jaume er langt tydeligere enn Skinner i sin avvisning av at Hobbes og Schmitt kan betraktes som likeverdige og viser nettopp til naturlovene og autoriseringen for å begrunne sitt syn. Jaume sier:

Schmitt makes no mention of an essential feature of *Leviathan*: the nineteen laws of nature set out in chapters xiv and xv of that work. Even more surprisingly, Schmitt reads Hobbes as advocating a theory of 'sovereign dictatorship', which amounts to ignoring the problematic of contract and authorisation altogether (2007: 211–12).

Der Jaume altså fremhever Hobbes' naturlover i kapittel 14 og 15 som et vesentlig skille mellom Hobbes og Schmitt, er Skinner ikke særlig opptatt av akkurat denne delen av *Leviathan*. Dermed oppstår det et tomrom i Skinners analyse, ettersom han ikke tilstrekkelig analyserer betydningen(e) av Hobbes' mekanismer for rettferdighet og normativ tenkning. Her er det flere tolkningsmuligheter. Selv om Jaume har god grunn til å fremheve naturlovene i kapittel 14 som et grunnlag for individenes liv og sikkerhet, er det likevel elementer her som kan tolkes forskjellig. For eksempel kan «to lay down this right to all things» (*Lev.* 1985: kap. 14: 190), som er en formulering i den annen naturlov, også forstås som et ledd i fremmedgjøring snarere enn autorisering. Martinich fremhever slike tvetydigheter. Han hevder at autoriseringsteorien avgrenses av Hobbes' uttrykk som å 'gi opp' makten til en annen (jfr. setningen «*I Authorise and give up my Right of Governing my selfe, to this man, or to this Assembly of men on this condition,*

that thou give up thy Right to him, and Authorise all his Actions in like manner» (Lev. 1985: kap. 17, 227 – opprinnelig kursivering). Martinich hevder at Hobbes her opererer med to teorier om suverenitet, der autoriserings-teorien iblandes element av fremmedgjøring overfor suverenen, som var fremtredende i Hobbes' tenkning forut for *Leviathan*. Dette er ikke en motsetning som kan løses, hevder han, fordi Hobbes sannsynligvis ønsket å konstruere makten på denne måten (Martinich 2005: 120).

På tross av Martinichs innsiktsfulle bemerkninger er det viktig å understreke betingelsene i Hobbes' kontrakt: Suverenens makt oppløses så fort naturlovene ikke følges. Dessuten er det vesentlige ved naturlovene at retten til liv utgjør et radikalt premiss som undergraver absolutisme. Hobbes' individualisme synes å kunne resultere både i et radikalt demokrati og absolutisme. Slike mekanismer kunne ha kommet klarere frem i Skinners analyse (ved samtidig å avklare flere sider ved Hobbes' individsforståelse og hvordan frihetsbegrepets modellering på fysikken og ideen om materielle legemer i fri bevegelse kommer til uttrykk i *Leviathan*). Likevel har Skinners utlegning av den kunstige suverenen først og fremst evnet å få frem hvordan autoriseringsteorien skaper en grunnleggende dynamikk i *Leviathan*.

Litteratur

- Austin, J. L. (1976) *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.
- Ball, Terence (2007) «Professor Skinner's Visions», *Political Studies Review* 5(3): 351–364.
- Bredenkamp, Horst (2009) «Thomas Hobbes's Visual Strategies» i Patricia Springborg (red.) *The Cambridge Companion to Hobbes's Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press (29–59).
- Fitzpatrick, Peter (2009) «Leveraging Leviathan» i Charles Barbour og George Pavlich (red.) *After Sovereignty. On the Question of Political Beginnings*. Oxon: Routledge (12–21).
- Foucault, Michel (2004) *Society Must Be Defended*. London: Penguin.
- Gauthier, David (1969) *The Logic of Leviathan. The Moral and Political Philosophy of Thomas Hobbes*. Oxford: Clarendon Press.
- Gauthier, David (1997) «Review of Skinner's Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes», *The Journal of Philosophy*, 94(2): 94–97.
- Gilje, Nils (1989) *Det naturrettslige kontraktspadigmet. En teoriehistorisk analyse av naturrettsfilosofi og kontraktstenkning i tradisjonen fra Hobbes til Kant*. Bergen: SVT.
- Goodhart, Michael (2000) «Theory and Practice: Quentin Skinner's Hobbes, Reconsidered», *The Review of Politics*, 62(3): 531–561.
- Hampton, Jean (1986) *Hobbes and the social contract tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Held, David et Al. (1999) *Global transformations: Politics, economics and culture*. Oxford: Polity.
- Hobbes, Thomas (1985 [1651]) *Leviathan*. London: Penguin.

- Hobbes, Thomas (1998) *On the Citizen*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Howland, Douglas og Luise White, red. (2009) *The State of Sovereignty. Territories, Laws, Populations*. Bloomington: Indiana University Press.
- Jaume, Lucien (2007) «Hobbes and the Philosophical Sources of Liberalism» i Patricia Springborg (red.) *The Cambridge Companion to Hobbes's Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press (199–216).
- Knutsen, Torbjørn L. (1997) *A history of international relations theory*. Manchester: Manchester University Press.
- Lamb, Robert (2009) «Recent Developments in the Thought of Quentin Skinner and the Ambitions of Contextualism», *Journal of the Philosophy of History*, 3(3): 246–265.
- Lübcke, Poul red. (1994) *Politikens filosofleksikon*. København: Politikens forlag.
- Macintyre, Alisdair (1996 [1969]) *Etikkens historie*. Oslo: Gyldendal.
- Macpherson, C. B. (1962) *The Political Theory of Possessive Individualism. Hobbes to Locke*. Oxford: Oxford University Press.
- Malnes, Raino (1993) *The Hobbesian theory of international conflict*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Martel, James R. (2007) *Subverting the Leviathan: Reading Thomas Hobbes as a radical democrat*. New York: Columbia University Press.
- Martinich, A. P. (2002) *The two gods of Leviathan: Thomas Hobbes on religion and politics*. Cambridge. Første utg. 1992.
- Martinich, A. P. (2005) *Hobbes*. New York: Routledge.
- Mauss, Marcel (1985) «A category of the human mind: the notion of person; the notion of self», i Carrithers, Michael, Steven Collins og Steven Lukes (red.) *The Category of the Person. Anthropology, Philosophy, History*. Cambridge: Cambridge University Press (1–25).
- Nilsen, Håvard (2009) «Quentin Skinner om det republikanske frihetsbegrepet». Quentin Skinner intervjuet av Håvard Nilsen på boklanseringen av boka *Vilkårlig makt. Essays om politisk frihet*, Blindern, 8. mai 2009. Tilgjengelig på <http://www.respublica.no/Artikler/Filosofi/Quentin-Skinner-om-det-republikanske-frihetsbegrepet>. Lesedato 21.12.2009.
- Palonen, Kari (2003) *Quentin Skinner: history, politics, rhetoric*. Cambridge: Polity Press.
- Pettit, Philip (2008) *Made with words: Hobbes on language, mind, and politics*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Runciman, David (2009) «Hobbes's theory of representation: anti-democratic or proto-democratic?» i Shapiro, Ian et al. (red.) *Political Representation*. Cambridge: Cambridge University Press (15–34).
- Searle, John (2006) «Social Ontology. Some basic principles», *Anthropological Theory* 6(1): 12–29.
- Shapiro, Ian (2009) «Reflections on Skinner and Pettit», *Hobbes Studies* 22(2): 185–191.
- Skinner, Quentin (1978) *The Foundations of Modern Political Thought*. Volume Two. *The Age of Reformation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (1996) *Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Skinner, Quentin (1998) *Liberty before Liberalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2002a) *Visions of Politics*. Volume 1. *Regarding Method*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2002b) *Visions of Politics*. Volume 2. *Renaissance Virtues*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2002c) *Visions of Politics*. Volume 3. *Hobbes and Civil Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2005) «Hobbes on Representation», *European Journal of Philosophy* 13(2): 155–184.
- Skinner, Quentin (2008) *Hobbes and republican liberty*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (2009) *Vilkårlig makt. Essays om politisk frihet*. Siggerud: Res Publica.
- Steinberger, Peter J. (2009) «Analysis and History of Political Thought», *American Political Science Review* 103(1): 135–146.
- Strauss, Leo (1965 [1950]) *Natural Right and History*. Chicago: Chicago University Press.
- Tully, James og Quentin Skinner (red.) (1988) *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Cambridge: Polity Press.
- Utaker, Arild (2000) «Michel Foucault. Maktens forvandlinger», i Iver Neumann (red.) *Maktens strateger*. Oslo: Pax (25–50).
- Williams, Howard (2003) *Kant's critique of Hobbes: Sovereignty and cosmopolitanism*. Cardiff: University of Wales Press.
- Williams, Michael C. (1996) «Hobbes and International Relations: A Reconsideration», *International Organization* 50(2): 213–236.